

“Vam ser capaços de mobilitzar la gent, i això es tornarà a produir”

PHOTOS: L'ESPRESSO

Josep Lluís Albiñana (València, 1943) va presidir el Consell Preautonòmic del País Valencià de l'abril del 1978 al desembre del 1979, una època en què l'anomenada 'batalla de València' va acarnissar-se de valent.

En aquesta llarga entrevista, Albiñana –molt influït per Joan Fuster– explica la seua arribada al poder i les sensacions que hi ha viure.

■ Una entrevista de Salvador Giménez i Víctor Maceda

President Albiñana, el Nou d'Octubre d'ara fa trenta anys fou especialment tens. La cremada de la bandera del Consell que penjava de l'Ajuntament de València, de fet, significà l'inici de la fi del vostre mandat. Com ho recordeu?

—Personalment, van ser uns dies angoixants, i políticament, molt i molt preocupants. Caldria explicar per què s'arriba a aquell punt, però... El pas del temps ajuda a fer-ho, per bé que encara em falten algunes claus i no he pogut trobar totes les respostes. Fixeu-vos, si no, en la constitució del primer Consell: l'agència EFE hagué de desmentir una informació falsa que ells mateixos

havien anunciat a tot l'estat i segons la qual hi havia hagut incidents a l'acte per la presència de "patriotes valencians". Certament, aquesta mena d'actuacions esdevingueren amb el temps un fet quotidià, però no aleshores, no aquell dia.

—**Era el 10 d'abril del 1978, el vostre primer dia com a cap del Consell.**

—Sí, sí, el primer dia. Encara conservem els dos teletips: a l'un, informen d'un acte de vandalisme, i a l'altre, el desmenteixen. S'avançaren a una notícia que, en realitat, mai no es produí.

—**Una profecia, en tot cas.**

—Més aviat una conspiració de l'extrema dreta, diria jo.

—**Aquell dia, a l'acte institucional celebrat al monestir del Puig, Manuel**

escollits per unanimitat. Com que havien sentit tambors de guerra i ensumaven que els de Castelló votarien el liberal Monsonís i no Beltrán, un ric empresari de la Vall d'Uixó; i com que també tenien el suport d'Antonio Sotillo [socialista castellonenc]... Si us hi fixeu, en aquella època les històries internes dels partits es barregen amb la del país, de manera infantil i fins i tot miserable.

—**Per què ho dieu?**

—Aquell Broseta, per exemple, no tenia res a veure amb el Broseta que esdevingué protagonista principal de la transició. A la seua època com a president

—**Mireu d'afiliar-lo?**

—Al meu projecte, no es podia perdre ningú de valuós. Tot plegat era una incògnita i anàvem contra rellotge. Mentre a la resta de l'estat les coses eren més o menys clares, al País Valencià havíem fet un gran esforç per posar-nos al nivell de catalans i bascos. Com a patrimoni de la clandestinitat que era, no podíem perdre Broseta. Evidentment, ell no era d'esquerreres, era de l'altra banda, però vaig intentar que es presentara de senador pel PSOE, cosa que no fou possible. Després vindrà el Broseta que tots coneixem, traïcions successives incloses.

PRATS I CAMPS

Broseta i vós conversàreu detingudament en un recés. Recordeu de què?

—Sí, fou una qüestió concreta relacionada amb Enrique Monsonís [vice-secretari de la UCD al País Valencià i futur successor d'Albinana], el primer cas de transfuguisme que conegué la democràcia espanyola. Els socialistes de Castelló van obligar-nos a incomplir un pacte de cavallers amb la UCD, tot votant Monsonís per comptes del també ucedista [Enrique] Beltrán, i Broseta hi féu de pont. La nit anterior vingueren a ma casa Emilio Attard, Javier Aguirre [diputats al Congrés] i la resta de la plana major d'UCD a València, per tal de recordar-me el pacte a què havíem arribat: tots els consellers havien de ser

de la Junta Democràtica, sota la clandestinitat, es veia clar que seria el futur president. Encara no se sabia ben bé de què, però el president. En canvi, al juny del 1976, en un viatge que fem a Bolonya, Broseta es desunfla. Allà s'adona que el protagonisme, a l'àmbit internacional, recau en els partits polítics i no en els independents com ell: jo, un secundari de la *platajunta* —fusió de la Junta Democràtica i de la Plataforma de Convergència Democràtica—, vaig fer la cloenda dels discursos. Allà ell albira el futur, un futur que no era com havia imaginat, i jo me n'adone perfectament. Broseta comença a perdre aleshores la fe en la Junta i s'interessa pel naixement dels partits, amb el protagonisme creixent del PSOE valencià, que era jo.

—**Al Puig, doncs, Broseta només feia d'interlocutor de la UCD.**

—Sí, això mateix. La UCD no hi tenia cap líder, al País Valencià. Els pocs que tenia, eren a Madrid i eren dolentíssims. Fernando Abril Martorell, sense anar més lluny, era un antipolític. La seua gestió al partit costà el govern a Adolfo Suárez. Broseta, al Puig, actuava d'apagafocs, pel risc que la UCD es fera enrere i no accedira al Consell. Només això.

—**L'afany integrador de Broseta s'acabà aquell dia?**

—[Riu.] Podríem dir que sí. De fet, immediatament se situa al capdavant de la comissió negociadora amb l'estat. En tot cas, era molt útil. El Nou d'Octubre del 1977, *Las Provincias* titulava en portada "Dia Nacional del País Valenci-

ano”, i això no fou cosa meua! Això no fou per mi, sinó per Broseta. Passa que és un personatge llest, veu què hi ha, i s'acreix.

—**El Nou d'Octubre següent, el del 1978, us fan boicot. El vostre discurs des de la balconada del Palau de la Generalitat va haver de ser sense micròfon. Algú va tallar un cable.**

—[Esbufega.] Sí, ho recorde.

—**Què se n'hauria fet, del País Valencià, si *Las Provincias* no haguera adoptat aquell viratge ideològic tan fort, amb totes les conseqüències?**

—Als fets no cal donar-los més importància de la que van tenir. Perdoneu-me que siga sincer, però no sé explicar-me si no situem

Maldonado i els elements vius d'aquella Església lligada al cooperativisme. Joaquín Ruiz Monrabal va fer un colp d'estat i va girar la UDPV cap a l'ortodòxia catòlica. Jo en vaig sortir. A partir d'ací, tot va ser qüestió de temps i pressa a trobar una marca. Jo no tenia vinculació amb el socialisme nacionalista valencià, malgrat les ofertes que n'havia rebut. Vicent Ventura [líder del PSPV], que era una persona extraordinària, políticament era un desastre. No era capaç ni de convèncer els seus fills. Més enllà del PSPV, no hi havia gran cosa. Conclusió? Al País Valencià, el PSOE apareix com una marca en què al seu si podia cristal·litzar un nacionalisme interclassista, per bé que aleshores no

de seguida, vaig haver de buscar gent que els substituïra. Recorde una reunió al col·legi dels Jesuïtes de València, en què érem dotze i vingué Felipe. Ens en vam sortir. Hi vam fer el paperot. Vaig quedar amb Felipe i Guerra que caminàvem cap a un PSOE interclassista i socialdemòcrata, però vinculat al procés autonòmic. Em vam dir que sí de tot. En aquell moment, estaven amb mi Vicent Montés, Jaume Castells i Ferran Vidal. Érem quatre gats. Parlem del 1975.

—**I quin era el paper d'Ernest Lluch, que militava al PSPV?**

—Pobre Ernest Lluch... La seua figura va passar dissimulada fins que se'n va anar a Catalunya. Ernest va ser el guia

“Semblava que al PSOE valencià podia cristal·litzar un nacionalisme interclassista”

“Ernest Lluch, molt influent al PSPV, volia fer mèrits davant Guerra i el PSOE”

els fets en el moment que van passar. La meua experiència naix els anys 70, durant la celebració d'unes eleccions a procurador familiar, en què es van presentar Francesc de Paula Burguera i Marcelino Alamar. A partir d'aquell moment, vaig prendre consciència que calia crear una formació nacionalista: amb tots els respectes, no hi havia cap formació anterior que tinguera cap credibilitat en aquest aspecte. Això passava per una formació interclassista, per molt que diguérem que “el País Valencià serà d'esquerres o no serà”. Allò era una utopia. Personalment, vaig implicar-me en la formació de la Unió Democràtica del País Valencià (UDPV), amb don Joaquín

hi havia ningú. Totes les històries que s'han escrit, fan riure.

—**Quanta gent militava al PSOE valencià, en aquell moment?**

—Al barri d'Orriols hi havia quatre xicots. Un que venia d'Holanda i li deien *el Bombero*, perquè volia posar bombes. Un altre era un peruà. Les xicotetes respectives. I Bartolo, l'únic obrer que teníem. Eren cinc. Quan dic que jo era el PSOE, vull dir que era amic de Paco Bustelo, de Gregorio Peces Barba, de Paco Castellanos, d'Alfonso Guerra i de Felipe González. És aquesta plana major, que em volia convèncer perquè em posara a treballar. Vaig contactar amb aquella gent d'Orriols i van voler fer-me un examen de marxisme. Allò es va resoldre amb la seua expulsió i,

de la fusió del PSOE i el PSPV. Jo, de la meua banda, vaig formar part de la comissió negociadora que buscava la unificació de l'antiga federació catalana del PSOE amb el PSC.

—**Éreu el secretari d'emigració a l'executiva federal del PSOE, de fet.**

—Sí, i allà vaig seguir de prop aquelles converses, en què del costat de la federació socialista catalana hi havia Josep Maria Triginer. Pel PSOE, el principal interlocutor era Guerra, i Lluch hi actuava d'*espia*. Lluch, que malgrat tot era clarament partidari de la unitat, informava Guerra de totes les dificultats que hi veia. Em féu l'efecte que Lluch, molt influent al si del PSPV, volia fer mèrits i aproximar-se a la direcció federal del PSOE, d'aquesta manera.

Una de les nombroses manifestacions de l'època: el quart per l'esquerra de la primera filera és Albinana. El Nou d'Octubre d'ara fa trenta anys va ser, de llarg, el més violent: un jove va llançar una pilota encesa amb foc a la balconada de l'Ajuntament de València, i es cremà la bandera –sense el blau– del Consell. A la dreta, l'acte de presentació pública del primer Consell Preautonòmic al Palau de la Generalitat: era el 15 d'abril del 1978.

—Continueu explicant com era aquell PSOE valencià després de morir Franco, per favor.

—A Alacant el PSOE tenia una certa presència, però vam fitxar l'advocat laboralista Antonio García Miralles [president de les Corts valencianes del 1983 al 1995]. A Castelló, el PSOE va nàixer en un despatx que vaig muntar jo mateix a la Vall d'Uixó... En aquella cursa contra rellotge, el repte era que la marca, el PSOE, generara una crida i consolidara el procés autonòmic. Hi va haver un procés polític de màrqueting, per tant. No hi havia organitzacions ni estratègia, tot era improvisat. Inventàvem la política allhora que la practicàvem. Sí que hi havia un projecte, una expectativa, que en certa mesura és el que acabà fracassant.

—Per què?

—Perquè la gent que vam recollir en aquell procés de creixement no va ser la més adient per a la consolidació del procés nacionalista, sinó que era gent estranya. Conserve encara una enquesta, feta pel PSOE mateix, en què 3.000 persones del País Valencià prenien posició abans de les eleccions municipals. Les dades demostraven que el PSOE obtindria la victòria a l'àmbit autonòmic, però que perdia a l'àmbit municipal, cosa que significava que els líders locals no estaven a l'altura de la credibilitat del PSOE. Això ens va alarmar molt.

—I què féreu?

—Jo no volia entrar al joc dels estatuts d'autonomia de la UCD. Tenia molta por que aquell incipient procés nacional, visualitzat en l'idioma i el nacionalisme cultural, poguera quedar entrampat en la

dinàmica de Suárez i les preautonomies. Suárez ho entenia sols com una descentralització administrativa, tant en el fons com en la forma. El títol vuitè de la Constitució soterrà les nostres esperances: només van enlairar-se els catalans i els bascos. Suárez practicà unes manobres brutalment intel·ligents, s'avançà a tota l'oposició. Jo volia evitar el nostre arraconament i, de fet, València celebrà l'última Assemblea de Parlamentaris de l'estat. Jo m'hi resistia, fora com fora.

—...

—Una nit vaig anar a Sueca, a sopar amb Joan Fuster. Hi anava tot sovint. El meu xofer es passava nits senceres dormint mentre nosaltres parlàvem. Són els millors records de la meua etapa presidencial: en ocasions hi anava de colp, després d'haver visitat algun poble, i xarràvem hores i hores. Un dia fins i tot vaig coincidir allà amb Lluç i la dona, i Fuster va dir-me que entrara, que ells se n'anaven en aquell mateix moment! [Riu.] Fuster m'insistia que era millor posar-se a treballar, fóra com fóra, i que jo esdevinguera el president. "Si tu vas a pixar –em deia–, els periodistes et seguiran i sempre et citaran com el president del País Valencià", i per tant això era l'únic que m'interessava.

—Ras i curt.

—Aquell consell de Fuster va desbloquejar la situació i vaig convocar la primera Assemblea de Parlamentaris [formada per 21 diputats del PSOE, 14 de la UCD, 3 del PCE, 2 del PSP i 1 d'AP, en base als resultats dels comicis estatals del 1977]. En principi, vaig resistir-m'hi perquè jo pretenia defensar la posició

de la Taula de Forces Polítiques i Sindicals, que vinculava el trencament de l'estat no democràtic a l'aparició d'un procés constituent, un cas únic a l'estat. Hi teníem un compromís: volíem una continuïtat amb el 1936. La resta de parlamentaris no van voler saber-ne res, però.

—Ni els companys de partit?

—Els vaig haver de fer callar. La situació era angoixant. Vicent Ventura em criticava. Eliseu Climent, que era amic meu, em va ajudar. Fuster em va aconsellar aquella nit... Vaig rebre el plàcet d'acceptar el projecte ronyós i tinyós de les preautonomies. Això era el que em valia. Mai no vaig ser un home de partit ni vaig tenir cap compromís amb el PSOE. De fet, al PSOE li vaig anunciar més de vint vegades la meua dimissió, amb moltes cartes encreuades.

—El 27 de febrer del 1976, Alfonso Guerra i Felipe González tenien programada una conferència-miting a València, que finalment no es va poder fer per la virulència dels blavers. Van fer una conferència de premsa al vostre despatx. Què en pensaven, ells dos, del País Valencià? Apostaven per la via nacionalista?

“El PSPV, en unir-se al PSOE, actuà com a ‘lobby’ personal. Eren més del PSOE que nosaltres”

-L TEMPS

-L TEMPS

Composició, el 1978, del primer Consell encapçalat per Albinana, que renovà el càrrec un any després. Al costat, una jove Maria Consuelo Reyna, que esdevingué directora de *Las Provincias* i sense la qual no s'entendria la virulència que va prendre la batalla de València. Albinana, tot amb tot, també es trobava amb problemes interns: "La gent que vam recollir al procés de creixement del PSOE no va ser la més adient, era gent estranya", diu.

—No, en absolut. M'enganyaren. Més ben dit, Felipe mai no em va enganyar, perquè jo mai no vaig creure gaire en ell. Com a molt, vaig tenir l'enamorament propi de la seua capacitat de comunicació. En la cosa autonòmica, però, ell mai no va generar-me cap confiança. Amb Alfonso Guerra, en canvi, sí que en vaig tenir. Guerra havia fet el servei amb Eliseu Climent i ell em parlava bé d'Eliseu, entenc que perquè era conscient de la qüestió nacional. Tenia límits amb el marc dels Països Catalans, però tanmateix era molt més sensible a les autonomies que no Felipe.

—Estaven d'acord, l'un i l'altre, que el País Valencià accedira a l'autonomia per la via ràpida?

—Cal no responsabilitzar Alfonso Guerra d'aquesta desfeta. La pilota cau al terreny de l'equip de Gregorio Peces Barba, Virgilio Zapatero i tota la gent de la democràcia cristiana que estava al PSOE. Hi va haver un pacte entre la UCD i el PSOE madrileny per posar-nos a la via lenta del 143.

—Andalusia, però, sí que va accedir-hi per la via del 151.

—Felipe González era andalús. Rafael Escuredo, el president, era del despatx de Felipe. Va haver-hi una pressió brutal.

—Trenta anys després, el PSOE mana a Andalusia i no al País Valencià. Penseu que hi han tingut res a veure, aquestes dinàmiques?

—Qüestione la premissa major. Perdérem l'autonomia al País Valencià, no a Madrid, i això ho véiem a l'Assemblea de Parlamentaris, una institució que al remat ni tant sols no redactà l'Estatut.

—A l'inici hi havia una majoria clara de l'esquerra: 26 parlamentaris, 21 dels quals del PSOE, contra només 15 de dreta.

—Sí, hi eren representats tots els quadres del PSOE valencià: Antonio Sotillo, Lerma, etc. Hi havia un projecte des del Consell Preautonòmic, conduït per mi, però amb el suport del nacionalisme cultural, que és qui mobilitzà la ciutadania i engegà el procés del qual jo era una ferramenta. El PSOE ens feia costat? No. Això és fals.

—El PSPV-PSOE es beneficia encara d'aquell fet? La gent encara creu, erròniament, que aquest partit defensa un cert nacionalisme valencià?

—No ho sé, no ho tinc prou clar. Últimament he vist que volen canviar el nom del partit. És el millor que poden fer. Per el contrari és equívoc. La qüestió nacional al PSOE no té gaire sentit.

—Queda res del PSPV, al PSOE valencià actual?

—[Sospira.] ...És que tampoc mai no va tenir res. La gran majoria de militants del PSPV se'n van anar a sa casa quan s'integraren al PSOE. I aquells que no ho van fer, van quedar-hi diluïts.

—Voleu dir que no actuaren com a lobby?

—Com a lobby personal seu, sí. Però en cap cas com a lobby polític. Es van fer més del PSOE que nosaltres.

—La fe del convers?

—Sí.

—El trist resultat que havien recollit a les eleccions estatals del 1977, un minso 1,6%, va fer-los actuar amb complex d'inferioritat?

—Podria ser una explicació benèvola.

—Us n'assabentàreu anant cap a Madrid, per la ràdio, del pacte Abril-Guerra que excloué el País Valencià de la via ràpida a l'autonomia?

—No, no és cert. Hi insistesc: el pacte és de Virgilio Zapatero amb la UCD.

—El tòpic del pacte Abril-Guerra és fals, doncs?

—Increïblement, a Abril se l'ha mitificat. Com pot ser que personatges tan nefastos puguen ser tan mitificats, políticament? Abril Martorell va desfer el partit a Suárez i tombà Francisco Fernández Ordóñez. Va ser nefast. Igual com la seua actuació al País Valencià. No entenia res. Beneïa els blavers, però en realitat eren aquests, que el dominaven a ell. Mai no va rendibilitzar la batalla.

—En tot cas, sí que formà part de la tríada amb Maria Consuelo Reyna i Manuel Broseta.

—Sí. Però fixeu-vos que Broseta va traure'n profit, i Maria Consuelo, també. I ell? La història el situa en un lloc immerescut. Abril ni tan sols intervé en l'origen del blaverisme.

—Tanmateix, Guerra premià Abril Martorell amb la presidència de la Unió Naval del Levante.

—La guerra bruta no començà amb Felipe González, sinó molt abans. I d'ací ve l'amistat que van tenir tots dos. Les converses de Guerra amb Abril Martorell les conec de quan jo formava part de l'executiva federal del PSOE. Tot té a veure amb la confidencialitat i els secrets d'estat.

—La UCD atia el fantasma del blaverisme com a única via per a frenar

electoralment un PSOE que anava embalat al País Valencià?

—No és aquesta, la meua impressió. El blaverisme naix fora de la UCD, i aquest partit, via Broseta, Reyna i Emilio Attard, puja al carro.

—Esguerreu uns quants mites que a l'imaginari nacionalista han funcionat des d'aleshores: el pacte Abril-Guerra, la importància de la UCD en la conformació del blaverisme, el paper de Broseta... Siga com siga, quina motivació més profunda dugué la dreta i els seus líders a encapçalar aquell moviment a la contra?

—El PSOE va cometre errades d'estratègia greus, que d'una altra banda també són explicables. Si el PSOE haguera estat més intel·ligent, i deixant de banda la seua inexistent política nacionalista, mai no hauria atacat tant la UCD. Haurien d'haver deixat que es consolidara com un partit centrat. La UCD va tenir una dimensió històrica, però va desaparèixer a tot l'estat per un fenomen de descomposició interna. La UCD va tenir un paper de diàleg i coordinació amb molts grups històrics de la dreta que actuaven aïllats. Què passà al País Valencià, doncs? Els blavers no naixen de la UCD, sinó de la ultradreta, amb protagonistes concrets com ara el president de la Diputació de València [entre el 1975 i el 1979], Ignacio Carrau, tancant-se al Palau de la Generalitat. També el governador civil del moment, recloent-nos al que aleshores era el Pal·lacio del Movimiento.

—I Broseta?

—Broseta es va adonar de l'enorme diferència entre el PSOE i allò que jo feia al capdavant de la Generalitat. A Broseta la qüestió nacionalista li agradava amb deliri, no ens enganyem. Ell estava compromès amb el procés autonomista, però sense la càrrega ideològica que hi posava jo. Broseta ho veia des de l'oportunisme d'un nou poder. Als primers moments apareix un document en defensa de l'"idioma valencià", un referent constant en aquelles batalles. Broseta em va venir amb la cançoneta que li'l signara. Li vaig dir que fera el que vulguera, però jo no li'l signava. El pas següent va ser aquell acte de defensa de l'idioma que van fer a la plaça de Bous de València, on jo tenia, com a president del Consell, una

“Quan hi ha una batalla, hi ha una guerra. Ací va haver-hi una batalla, i vam ser derrotats, però no vençuts”

cadira reservada [cadira que Albinana no ocupà i la foto de la qual va aparèixer destacada als diaris, l'endemà]. Aquella maniobra era de Broseta. Aquell va ser el punt d'inflexió, el moment en què vaig trencar definitivament amb Broseta. Allò fou a l'estiu del 1978, tres mesos després d'engegar el Consell.

—**Presidíeu un Consell que no tenia un clau. A Catalunya, Tarradellas encara comptava amb la Diputació de Barcelona. Ací, Manuel Broseta era el secretari de la Caixa d'Estalvis de València. Quin paper va tenir la Caixa en tot aquell procés? De fet, vau reunir-vos a Benicàssim amb Marcelino Alamar, president de la Caixa d'Estalvis, i Broseta mateix. Us van condicionar políticament, en canvi d'obtenir diners per al Consell?**

—No em van donar diners.

—**El pressupost del Consell, en aquell temps, era de 12 milions de pessetes, mentre que el de la Diputació de València pujava a 8.000 milions.**

—Ridícul.

—**Com us ho fèieu?**

—Uf, aquesta és la pregunta del milió!

—**La Caixa d'Estalvis de València no us donà ni un gallet, doncs?**

—No. En aquella reunió, Broseta i Alamar van acordar amb mi que posarien els fons de l'obra social a disposició del Consell. Això va repercutir, sobretot, en la Conselleria de Mariano Sánchez Ayuso, la de Benestar Social, que va fer-hi residències per a la gent gran. Mariano Sánchez Ayuso era del PSP de Tierno Galván. Quant al pacte polític amb Alamar i Broseta, té a veure amb el Banc d'Alacant, que Banca Catalana mirava d'integrar. I també amb el procés de descomposició de la UCD. Emilio Attard, president de la comissió constitucional, va apropar-se a Catalunya, gràcies a Javier Aguirre, gran conseller d'Economia, que era favorable a la integració. Al PSOE anaven errats, volien trencar aquella operació reforçant el paper de les caixes d'estalvis, lidera-

des per la Caixa de València. Fou una maniobra per a dinamitar un acord que restava mercat a les caixes. L'operació no va seduir-me gens, i em vaig servir de Broseta—que volia consolidar Alamar com a president de la Caixa d'Estalvis—, en canvi que no dinamitara—amb *Las Provincias*— tot el procés.

—**Diu la llegenda que el Consell no tenia diners ni per a paper higiènic.**

—Fou patètic. Broseta negocià amb la Caixa d'Estalvis una pòlissa de crèdit d'un milió de pessetes per a instal·lar-nos al Palau i comprar els uniformes dels uixers. Ho vaig acabar pagant jo de la meua butxaca. En acabar la presidència del Consell, la Caixa m'ho va recordar.

—**Vau ser un president d'esquerres, elegit per unanimitat, en un govern amb majoria de consellers de dreta.**

—Era un govern de concentració, de fet.

—**No us devia fer gaire bona pinta des de l'inici, no?**

—Home, tenia l'avantatge del patriotisme. A la primera etapa, de l'abril del 1978 a les eleccions generals del 1979, i les coses funcionaren bé. Fins i tot el conseller més recalitrant, Alberto Jaraño Payá, d'Aliança Popular, votà a favor del decret del conseller Barceló per normalitzar la llengua a l'ensenyament. Era un govern lent, però era marqueting pur. No podeu imaginar-vos quin impacte va tenir el llibre *100 dies del Consell*. Terrorífic. Per què? Perquè la visió dels consellers i dels partits polítics era curta. Es pensaven que l'autonomia era el que ells anaven fent, a la seua marxa, consolidant els seus partits. Tot era molt casolà. En aparèixer el llibre, on tota la societat valenciana es fotografiava al costat del president del Consell, la cosa va canviar. Conserve cartes de Rodolfo Martín Villa i de Jordi Pujol, felicitant-me. Hi va haver una presentació institucional del projecte nacional que construïem. Allò no era un fet casual, ni casolà. A més, hi havia un personatge que era conegut pel 69% de la societat valenciana, i era jo.

Això era el desembre del 1978. A partir d'ací podem comprendre els fets. Acció Cultural va mobilitzar la ciutadania. Al moviment institucional, tant jo com el meu equip—Josep Maria Felip, Alfons Llorenç, etc.—vam consolidar un procés polític com mai no n'hi ha hagut. Tot-hom volia que jo fora present als acords dels ajuntaments en favor de l'accés a l'autonomia per la via ràpida. Recorde un regidor de Fuerza Nueva, a Villena, que fins i tot va acabar votant que sí. No sabia ni què votava, em pense.

—**De totes les renúncies que van venir després, quina és la que us va fer més mal: la bandera, el nom del país, la qüestió de la llengua?**

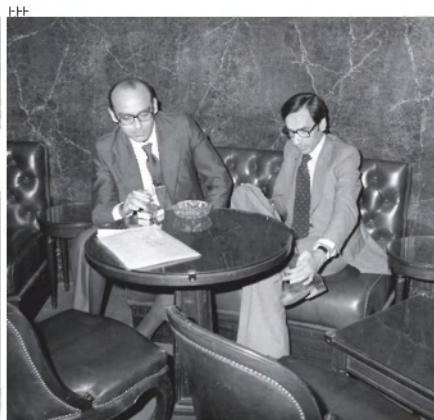
—Això és l'anècdota.

—**La UCD i la pràctica totalitat dels partits acceptaven la denominació de País Valencià...**

—Cal mirar les coses més seriosament. Es parla de la *batalla de València*. Quan hi ha una batalla, hi ha una guerra. Ací hi va haver una batalla. Però cal saber distingir entre ser vençut i ser derrotat. Vam ser derrotats, però no vençuts. El problema no és de nostàlgia. Hi va haver un projecte que es va blocar. Durant la transició, el País Valencià no va poder guanyar unes institucions pròpies a partir d'un projecte nacional respectuós i tolerant, d'acord amb la seua història. No va poder ser, però espere que ho aconseguim només d'obrir-se una reforma constitucional. No es tracta de perdre la denominació o el color de la bandera, no em sent captiu de la nostàlgia. La meua vida s'ha recuperat per uns altres camins. Ara bé, tampoc no accepto la intolerància de la situació actual. De fet, em sent a l'exili personal.

—**Qui fou el vostre secretari de la Presidència al Consell, Josep Maria Felip—avui director general d'Immigració de la Generalitat amb el PP—, ha dit que amb la vostra dimissió s'acabà el projecte de País Valencià.**

—Sí. Durant aquells mesos hi havia un projecte nacional, del qual m'honore de ser-ne un instrument. Un projecte més per complicitats que per pactes escrits. No puc dir que Acció Cultural del País Valencià ni Eliseu Climent eren dins el Consell, perquè no hi eren, però hi havia molta complicitat. Per a mi, Fuster va ser determinant. Sense ell no hauria entrat mai a la presidència del

Signatura del Compromís Autonòmic del Consell presidit per Albinana: el País Valencià, malgrat l'enorme suport que va rebre l'accés a l'autonomia per l'article 151 de la Constitució espanyola, hi accedí per la via lenta del 143. Al centre, Fernando Abril Martorell i Alfonso Guerra. Albinana trau importància a l'actuació de tots dos: "El pacte fou entre Virgilio Zapatero i la UCD. Abril ha estat mitificat: va desfer el partit a Suarez, en realitat."

Consell. Us ho puc garantir: érem fills del fusterianisme.

—**Va fallar la validació electoral.**

—Això no és cert. Quan ens vam mobilitzar per accedir a l'autonomia per la via del 151, s'hi va sumar tot el país. Que no em parlen d'estadístiques electorals. Això es posar el carro davant dels bous. A mi em van entendre. Fins i tot, Fuerza Nueva. Ara toca regionalisme.

—**També al PSPV-PSOE?**

—Jo visc apartat de la política. No ho sé. Supose que sí. No crec que ara hi haja cap força nacional identificable. Ara bé, visc apartat de tot, parle del passat. Jo no vaig continuar no perquè el poble no em donara suport electoral, sinó perquè no volia defensar una altra cosa que allò que defensava.

—**Vau sentir soledat, en tot aquell temps?**

—No, tampoc. Ara bé, he de dir que els millors amics que tinc són de l'època de l'exili.

—**Per què el País Valencià no accedí a l'autonomia per l'article 151, tot i l'aclaparadora majoria d'ajuntaments que van defensar aquesta via?**

—Va passar com a Andalusia, no? O m'equivoque? [Riu.]

—**Què se'n va fer, de tots aquells papers?**

—Els papers, com és obvi, van lliurar-se a Madrid. Increïblement, alguns delinqüents han estès la fal·làcia que no vam fer-ho, però és del tot falsa. Hi ha tres actes notariaus que ho demostren: una, la lliure jo mateix al ministre d'Administracions Públiques de l'època, Antonio Fontán; una altra, se la queda el Consell i mai no s'ha trobat, i una terce-

ra afortunadament resta protocol·litzada a la notaria de Gregorio Sahuquillo. Fontán fins i tot redactà una acta en què quedava clar que s'havien complert els requisits perquè els valencians accedirem a l'autonomia per l'article 151.

—**I per què ho atura després, Madrid?**

—Hi ha un pacte claríssim entre la UCD i el PSOE, un pacte que verbalitzen el novembre del 1979. I Andalusia no hi accedeix només perquè Felipe Gonzalez siga andalusí i per les pressions del president Escudero, sinó sobretot perquè Adolfo Suárez necessitava el vot d'Almeria per a salvar el vot de censura. Són circumstàncies històriques.

—**En detriment del País Valencià?**

—Sí, és clar. I tot això passava a l'alta política, sense que ningú no m'ho comunicara. A mi m'imaginaven massa ocupat amb la contenció del blaverisme del carrer.

—**Com seria el País Valencià actual, si l'autonomia haguera arribat per la via ràpida i no per l'article 143?**

—No ho sé ni ho sabrem mai. Només us dic que, si haguérem aconseguit l'autonomia pel 151, l'endemà mateix jo hauria fundat un nou partit polític que buscara la consolidació nacional.

"No vaig continuar en política perquè no volia defensar una altra cosa que allò que defensava"

—**Malgrat haver accedit al si del PSOE?**

—Sí.

—**Amb gent del PSPV-PSOE?**

—Sí, o com a mínim ho hauria intentat. Una altra cosa és que me n'haguera sortit.

—**Alfons Cucó. Vicent Soler...?**

—[Riu.] Aquests de segur que no ho haurien volgut.

—**La decisió de plegar del Consell és exclusivament de Lerma?**

—Sí, sí, sí, sí, sí, sí, sí. I com sorgeix Lerma? Poc abans de les eleccions municipals de l'abril del 1979, al moment més crític del Consell, jo disposava de l'enquesta que demostrava la feblesa del PSOE a l'àmbit municipal. Aleshores hi havia de secretari general Joan Pastor, que prometia molt però que, de sobte, amb la seua bogeria característica, s'inventa un projecte antiprojecte. Si en parlem amb ell, de segur que us ho confessarà: ell volia deixar estar l'autonomia i centrar-se en les competències, perquè això últim donava diners i generava clientela. Tenir un secretari general que no entenia res em neguitejava molt, i és per això que m'incline per Lerma, amb qui realment no mantinc una devoció paterno-filial.

"Quan tens un moviment nacional digne, mobilitzes tothom, fins i tot els colpistes!"

El cap i casal va omplir-se de lemes polítics, sovint del tot oposats. Fins i tot s'acusava Felipe Gonzalez de "catalanista". Albinana, que fou l'home escollit per Gonzalez per afermar el PSOE valencià —que el 1978 s'unificà amb el PSPV—, va formar part de l'executiva federal del partit i, també, del Congrés dels Diputats: apareix a l'extrem superior de la imatge de la dreta, al costat d'Antoni García Miralles i rere Gonzalez, Guerra i Múgica.

—Com era la vostra relació amb ell, aleshores?

—Lerma m'havia demostrat una lleialtat absoluta, fins al punt que el dia que aprovarem el decret del conseller [d'Educació del primer Consell, l'ucedista Josep Lluís] Barceló, Lerma m'agafa del braç i, plorant, em confessa que havíem fet una cosa molt important [l'1 de setembre del 1978 s'aprovà el primer pla experimental d'ensenyament del català, la primera ocasió en què es reglaven els estudis de la llengua a l'escola]. És per això, que faig campanya per situar-lo de secretari general.

—Però vos éreu molt crític amb Felipe Gonzalez, i Lerma, hi era ben favorable.

—Les coses no eren dibuixades de manera tan nítida com la història ho fa veure. Lerma em donà suport perquè obria la porta del meu despatx, a Lerma el vaig criar jo! Lerma, Pastor i tres xiquets més vénen al partit com una mena de penetració dels llombards, com si foren la quarta Internacional... Eren molt trotskistes, i entren al PSOE per dinamitzar-lo. Al remat, eren els hereus del *Bomber* i companyia. Jo me n'adone, i per compte d'expedientar-los, mire d'atraure'ls donant-los alguns càrrecs. Això va aixecar les ires de gent com ara Joaquín Ruiz Mendoza, que m'alertaven: "Són comunistes, són comunistes...!" Lerma s'acosta a mi i a l'autonomia en veure que, sense ni tan sols ser parlamentari, jo l'he nomenat conseller. Lerma entenia què volíem fer, estava molt entusiasmada amb la qüestió de l'idioma, coneixia de prop la meua relació amb Acció Cultural i la meua identificació absoluta amb el

senyor Fuster... Lerma estava absolutament bocabadat.

—I acabeu molt malament.

—En eixir del Consell, el periodista de *Levante* Paco Candía, que era amic comú, ens cità a dinar a la platja de la Malva-rosa, al restaurant La Marcelina. Pagà ell, tot siga dit, jo no tenia ni un duro... Amb el seu posat típic [Albinana alça el cap i fa com si mirara de costat], Lerma, per primera vegada a la seua vida, em diu que anàvem errats, que tot això del nacionalisme cultural de Fuster era un fenomen exclusiu de la universitat. Jo li vaig contestar que m'encantava sentir-lo parlar amb tanta sinceritat, però que era una pena que no m'ho haguera dit dos anys abans, perquè "no hauries estat gens al meu costat!" Jo anava de cara: volia fer créixer el projecte nacionalista al si del PSOE, ni que fora contra rellotge.

—No vau tenir mai la temptació de ser-ne el secretari general?

—No, perquè no me'n refiava. No em refiava d'aquell partit. La meua relació amb el PSOE és turbulenta, molt turbulenta. Puc ser un ingenu, però no un idiota. Ruiz Mendoza no tenia res de nacionalista, però l'havia d'aguantar perquè entrava a la marca, era un peatge que calia pagar. En cas que hi haguera hagut una majoria nacionalista, jo sí que hauria batallat per ser-ne el secretari. Jo em limitava a tenir un partit que recaptara militants i guanyar temps a la cursa autonòmica. Fet i fet, aposte per Lerma com a antídote a Pastor perquè m'interessava que el partit guanyara les eleccions municipals i refermara la inestable majoria del Consell de concentració, tot

buscant la consolidació del compromís autonòmic.

—Malgrat tot, el País Valencià no hi accedeix per la via del 151, i Andalusia sí. La decepció fou gran.

—No ho magnifiquem, però. Allò més important de l'article 151 és la capacitat de dissolució de les Corts per part del president, cosa que hem aconseguit ara. Josep Tarradellas ho deia molt bé: el poder econòmic és secundari, sobretot importa qui seu a la taula dels governadors i qui ostenta la presidència.

—El poder econòmic es va rebotar contra vostre? Els contactes de Manuel Broseta, el blaverisme, les forces vives de l'economia...

—Quan prengueren consciència de la feblesa del Consell i de com de vulnerable eren tant el PSOE com la UCD, van veure clar que calia substituir aquesta i endurir el discurs. Hi hagué un capgirament brutal. Recorde que abans fins i tot Milans del Bosch [capità general de la tercera regió militar, més endavant revoltat amb Tejero], m'havia visitat al palau de Benicarló! Quan tens un moviment nacional digne, mobilitzes tothom, fins i tot els colpistes!

—Fou una època de molt bones intencions, però que es trenquen de colp, precisament. És com allò de "¿en qué momento se jodió el Perú?", que deia Mario Vargas Llosa.

—La política és com l'esgrima. Quan veus que el contrari afluixa, l'ataques.

—Com a president patíreu nombroses agressions —a l'aeroport de Manises, a Paterna, a Quart de Poblet, al Camp de Mirra...— i al costat vostre mai no hi havia cap força de

seguretat. Aquest abandonament era deliberat?

—Sí, sempre hem tingut uns governadors lliurats a la causa. Curiosament, val a dir-ho, la gent dels pobles que acudia en defensa nostra mai no era del PSOE, mai! Això t'animava a continuar, evidentment, i encara em fa goig de recordar-ho. N'hi havia que fins i tot assumien riscos personals en canvi de defensar la institució! Els ajuntaments i les forces econòmiques hi retien homenatge, cal insistir-hi. Malauradament, alguns no acceptaren que aquest procés el conduïra l'esquerra, un PSOE majoritari que amenaçava de consolidar-se anys i panys i que defensava un País Valencià que "siempre ha sido Región Valenciana". La reacció era previsible.

—El símbol d'aquella etapa fou la hissada de

va dir-me que "la senyera és com mon pare, i a mon pare jo no el sotmet a cap referèndum". En realitat passava que, si ho votàvem, perdien [riu]. Amb la blavera, no guanyaven ni a Catarroja. Si haguérem sotmès a sufragi les qüestions més sensibles, hauria quedat clar que el blaverisme era un moviment residual i s'hauria diluït de seguida.

—El maig del 1978, un mes més tard de prendre possessió, aneu a Madrid a parlar amb el rei Joan Carles: li expliqueu que el País Valencià ha de ser tractat com a nacionalitat històrica. Hi trobeu receptivitat?

—Sí, va estar molt correcte i molt amable. Tinc la debilitat de parlar bé d'ell, però aquell dia tenia ressaca.

—Ressaca?

—Sí, d'una grip o d'alguna festa de la vespra. Vaig fer-li el discurs que tocava i va ser molt receptiu, en tot cas.

acabava de ser expedientat a Bétera, per tal que ell i jo, com a parlamentaris, el visitàrem allà. En eixir-ne, Busquets em comentà que tot allò era inadmissible: el capità general, el predecessor de Milans del Bosch, havia arrestat Pitarch perquè hi havíem passat.

Vaig haver de demanar audiència a capitania general, i l'endemà ens rebé el capità general amb pistola a la cintura i gest intimidatori. Poc després el capità general i Juli Busquets ja s'escridassaven de valent! El capità tractava Busquets com el capellà que abandona el convent. Jo vaig mirar de convèncer-lo que aquelles actituds deixaven entreveure que els militars no estaven amb la democràcia. Aleshores ens va dir que aixecaria la sanció a Pitarch. Més tard em convidà a presidir el dia de les forces armades, per cert.

la bandera sense el blau i amb l'escut del Consell a la balconada del Palau de la Generalitat i a tots els ajuntament socialistes i comunistes. Fins i tot a alguns de la UCD.

—Jo insistia sempre que els temes conflictius serien sotmesos a votació.

—A referèndum?

—Sí. Tenia clar que així ho guanyàrem. De fet, pensava aprofitar la votació de l'Estatut per tal de col·locar dues urnes més per escollir la bandera i l'himne. Aleshores fou quan un representant del GAV [Grup d'Acció Valencianista]

—Heu parlat de Jaime Milans del Bosch, que us reté homenatge. En general, però, quina fou la relació amb el poder militar?

—Tensa... Tensa i molt dura. La meua relació amb ells començà per culpa del capità Pitarch i del comandant Juli Busquets, que al meu despatx d'advocat havia connectat amb gent de la UMD [Unión Militar Democrática], entre els quals Pitarch mateix. Ja com a diputat del PSOE per Barcelona, un dia em telefona Busquets i em comunica que Pitarch

—I com anà la convivència amb Milans, visita a Palau a banda?

—Només ens vèiem als actes oficials i al saló d'autoritats d'Iberia, cosa que li fotia moltíssim. No vam tenir mai cap incident, però, la nostra relació era correcta. La relació era tensa, però resolta favorablement. La batussa amb el seu antecessor va deixar clar que jo no em mossegaria la llengua i que ells estaven obligats a respectar-me. El 23F, jo ja ni tan sols militava al PSOE.

—Parleu ara de la relació amb un altre poder fàctic: l'Església.

—Fou molt bona... Encara que el primer arquebisbe que vaig rebre a Palau [José María García Lahiguera] se'm va desmaiar.

—Potser en veure la bandera que hi havia penjada...

—Era molt grandet i va patir una lipotímia. Amb la màxima discreció possible, vam dur-lo al palau arquebisbal i vam deixar-lo a la seua habitació, cosa que més tard m'agraí. Per primera vegada a la meua vida vaig veure el llit d'un arquebisbe i les mongetes que en tenien cura! Amb el següent arquebisbe [Miguel Roca Cabanellas] vaig tractar la qüestió del missal valencià. També recorde que, amb motiu de la mort de Joan Pau I, aquest últim va convidar-me

—Bé, aquest feia un doble joc. Em penedesc de no haver fet més l'animal amb ell, en qualsevol cas. I Carrau, tot s'ha de dir, tenia el contrapunt de Miguel Ramón Izquierdo [alcalde de València del 1973 al 1979], que ens aportà uns pocs policies locals, els únics que teníem per a defensar el Palau. Quan Lo Rat Penat fa cent anys, Ramón Izquierdo m'hi convida.

—Era pitjor lluitar contra les diputacions hereves del franquisme o contra la recança del govern espanyol a l'hora d'efectuar transferències?

—De les transferències, jo no en feia cas. Ací hi havia la trampa: el poder polític era eminentment simbòlic, una imatge que pesava i molt. Sobre quines competències? Ningú no pot identificar les autonomies amb una capsa de Pandora, això és equívoc. Què ens traspassà

—Quina era la prioritat, doncs?

—Jo sobretot volia visualitzar un poder valencià que en realitat no existia però que inaugurava i clausurava els actes, i que també tenia la darrera paraula en qualsevol mobilització. Aquest era el paper que pretenia jugar i, en acabat, vaig abandonar la política. En tot aquell temps tan sols vaig rebre la complicitat del sector que podia entendre'm, però no tinc cap dubte que vam ser capaços de mobilitzar la gent. I estic absolutament convençut que això es tornarà a produir de nou, siga demà o despús-demà. Les qüestions resten aparcades, simplement.

—Hi haurà un revifament, penseu?

—Quan hi ha una guerra és perquè hi ha dos bàndols.

—Un dels dos bàndols sembla gairebé exterminat.

—No us enganyeu: hem estat derrotats, però ni ens han vençut ni ens han exterminat.

a presidir el funeral que tingué lloc a la catedral de València. Com us imagineu, l'ambient no era procliu, no era de Cristians pel Socialisme, però em tractà bé.

—Com els militars, l'Església catòlica també acabà jugant contra vós, però.

—La política és una relació de poder. A la meua primera època, tothom era una pinya, el problema era quedar-se endarrere.

—Ignacio Carrau no va tenir cap problema a quedar-se endarrere.

l'estat primer de tot, de fet? Els funcionaris del sindicat vertical, un aparell que havien de dissoldre perquè no era compatible amb la nova normativa! De diners, teníem els justets per als serveis corrents. Les competències de transport ens arribaren amb una partida per a abonar un mes de lloguers i de funcionaris, res més! A més, jo no confiava en els negociadors amb l'estat: hi tenia aparcats Manuel Broseta i Ferran Vidal; no volia enganyar ningú, ací.

“Si haguérem fet un referèndum sobre les qüestions més sensibles, el blaverisme s'hauria diluït de seguida”

—**Coneguéreu el pare de Rita Barberà?**

—I tant! *Pepito* Barberà, degà de l'Associació de la Premsa i director de *Jornada*, diari vespertí. Rita es feia càrrec del gabinet de premsa de Governació Civil, al palau del Temple.

—**Amb ella vau coincidir com a accionistes de Studio, SA, gestor de la sala València Cinema.**

—Bé, allò s'organitzà perquè hi haguera un lloc on pogueren cantar Pi de la Serra, Raimon, Llach i companyia. Les accions es convertien en entrades, després. Però en realitat el pedigrí de tota la gent que mana avui dia no es conforma durant la transició.

—**Tret de tota la cúpula de la Conselleria d'Immigració i Ciutadania.**

—Un bon polític, ep! Un bon polític, no me'l toqueu! [Rafael] Blasco és un gran polític!

—**I què us sembla la seua evolució ideològica, si més no contradictòria?**

—Si haguérem tingut més blascos estariem més contents, en termes globals. El Blasco que jo he conegut com a client i com a amic, el Blasco que m'envia una carta des de París que encara conserve i en què em parlava com a refugiat del FRAP [Front Revolucionari Antifeixista i Patriòtic]... Jo vaig defensar la seua primera dona, a qui havien detingut a la Vall d'Uixó amb tot de papers del FRAP! Vaig visitar-la a la presó, on havia estat torturada, li havien cremat els mugrons amb cigarretes... En veure'm, va abraçar-me i va plorar sense parar una bona estona, amb els guàrdies civils amb metrallera al costat nostre. Blasco va escriure'm des de París per agrair-me la deferència, però alhora per criticar la meua traïció a la causa obrera, per militar en un partit socialdemòcrata. Encara la conserve, la carta!

—**Per què encaixa Blasco al PP?**

—Perquè és un polític possibilista.

—**Massa i tot, no? Si el PSOE li feia curt, el PP...**

—Ell fa coses, malgrat tot. A més, és incombustible. Potser m'equivoque,

però pocs polítics valencians han tingut la seua vàlua.

—**El dia que Lerma el va destituir, comprometé el futur del PSPV-PSOE?**

—Sí, hi estic d'acord. Blasco haguera donat molta vida al PSOE.

—**Quina relació vau tenir amb María Consuelo Reyna, directora de *Las Provincias* des del 1978 i que abans fins i tot havia anat als Octubre?**

—Cap! Aquesta dona morirà sense fer realitat el seu desig de sopar junts! [Riu.] No puc oblidar com manipulà Broseta i totes les mentides que publicà al diari, sobretot contra Pastor. Sempre em deia que havíem de quedar per a sopar, i no haver-ho fet és una de les millors coses de la meua trajectòria política. És pèrfida, una dona sense valors.

—**Quina importància tingueren durant aquells anys el món de les falles i el València CF, dos pilars fonamentals del cap i casal?**

—Bona pregunta...

—**...També us van tractar com el president que éreu?**

—Sí, també. Vaig ser mantenidor de la falla del Pilar. El president José Ramos Costa m'imposà la insígnia d'or i brillants del València... Jo sempre n'havia estat soci! En tot cas, són dos punts una mica crítics, des del punt de vista nacionalista.

—**Són dos espais perduts, per sempre més?**

—Mireu, jo visc a cavall de Barcelona i València, però sobretot a la primera, on em sent molt a gust. És una societat casolana i cosmopolita: hi ha set o vuit barcelones, cadascuna amb la seua identitat i la seua tradició, però alhora tothom se sent partícip d'una Barcelona amb projecció universal. Als del carrer de Verdi no se'ls acut de traure les garlandes al passeig de Gràcia, saben perfectament que aquella és una altra Barcelona. A València, això no passa. A València, si cal, posen la falla a l'aeroport de Manises, duen allò casolà al límit. Costa molt de compatibilitzar

aquest tarannà amb un projecte de país. Hi ha molt de *maqueto*, també.

—**Voleu dir que tradició i modernitat van de bracet a Barcelona, però que a València van topar de ple a la vostra època?**

—Exacte, per bé que a la meua primera etapa sí que hi ha un respecte. A la segona etapa, però, els blavers mobilitzen els fallers. Adés us comentava que vaig assistir al centenari de Lo Rat Penat. Doncs bé, només de començar el meu parlament vaig pronunciar la paraula *avui*, i vuitanta avis que hi havia allà van començar a cridar: "hui! hui! hui! hui! hui!", com si foren pardalets! "Hui! hui! hui! hui! hui!" En una altra ocasió van convidar-me a la plaça de sant Bult de València, un rovellet al centre històric: van acabar cantant —i jo mussitant— l'himne regional i tot allò, però estaven contentíssims que jo fora allà, estaven contentíssims de sentir-se identificats amb la Generalitat. Al meu discurs, és clar, vaig dir-los que ells també en formaven part, de la Generalitat. En política, l'actitud personal hi fa molt: pots opinar sobre segons quines coses, però no enfrontar-t'hi.

—**La figura de Fernando Martínez Castellano, alcalde socialista de València de l'abril al setembre del 1979, ha estat igualment polèmica. Fou el primer alcalde democràtic de la ciutat, però va passar amb més pena que glòria.**

—Fernando Martínez Castellano és una d'aquelles persones que el partit arreplega a corre-cuita. Caldria fer una història del PSPV-PSOE, per poder entendre moltes coses... A Martínez Castellano, el fem fora per mal gestor. Ell es feia càrrec de les finances del partit, que no eren tantes, i no disposava d'un paper ni mig, per justificar les despeses. Com que l'agrupació local de València era el desgavell total, va aconseguir d'esdevenir-ne alcalde.

—**A ell, les qüestions identitàries mai no el van preocupar en excés.**

—I tant que no! Ha estat l'alcalde més accidental del món. A més, va aferrar-se al càrrec fent-se víctima d'una situació política. Va acusar-me directament a mi, i jo no hi tenia res a veure. Jo apostava per Ricard Pérez Casado, que fou el seu substitut, però la meua influència al si del partit era ben escassa.

“María Consuelo Reyna morirà sense fer realitat el seu desig de sopar junts!
És pèrfida, una dona sense valors”

La plana major del PSPV, que només va viure un any, del 1977 al 1978, quan s'unificà a la federació valenciana del PSOE: d'esquerra a dreta, Ernest Lluch, Vicent Llobart, Alfons Cucó, Josep Enric Pons, Joan Olmos, Joan Romero i Vicent Garcés. A la dreta, Fernando Martínez Castellano, alcalde de València durant quatre mesos –"l'alcalde més accidental de la història", diu Albiñana, que l'aplaudeix a la foto–, el primer de la democràcia. A sota, Pere Mayor i Enric Morera, a l'època de la Unitat del Poble Valencià; Manuel Broseta, Abril Martorell i José Luis Manglano, cúpula de la UCD valenciana, i Vicent Gonzalez Lizondo amb Xavier Casp, dos personatges sense els quals no s'entendria el blaverisme.

—Quin fou l'insult més graciós que us van dir?

—D'insults graciosos, no en conec.

—De curios, volem dir. Per exemple, allò d'“¿Albiñana, Albiñana, nos ha salido rana!”? O allò d'“Albiñana dimissió, per feixista i per cabró!”...

—...Van dir-me que a Albal, un poble que era singularment feixista, hi havia una pintada que deia “¿Albiñana, a Euskadi!”, i a sota, algú hi havia afegit: “Això voldríeu, cabrons!” [Riu.] I recorde que una vegada, a Simat de la Vallidigna, vaig retornar-los els insults: era una reunió amb alcaldes. A fora hi havia gent, vinguda en autobusos, que no s'estava de dir “som valencians, mai catalans!” i coses d'aquest estil. Com que s'esperaven a fora, l'alcalde em va demanar que els adreçara unes paraules, i aleshores vaig agafar el micròfon per dir-los: “Valencians som nosaltres, que tenim els collons i la santa paciència d'aguantar-vos!” [Riu.] Vaig dir-ho així, de colp, i va fer-se el silenci. Era la pri-

mera vegada que ho feia, i vaig decidir que a la propera em frenaria [riu].

—Hi ha un dia del 1978 en què els blavers assetgen el Palau. Vós sou a dins i accepteu de rebre una representació dels manifestants. Ho recordeu?

—Sí que ho recorde, sí. De fet, l'endemà mateix vaig posar-me en contacte amb el governador civil, i des d'aleshores sempre hi havia un cotxe de policia a la porta del Palau. Al cap d'un temps, però, vaig demanar que el retiraren: més que custodiats, semblaven vigilats. El carrer es convertí en punt de trobada habitual dels blavers, tot plegat era un espectacle molt dolent.

—Us sentíeu del tot incomprès?

—Jo mirava d'evitar el trencament entre la tradició política de la Taula de

Forces Polítiques i Sindicals del País Valencià i el resultat de les primeres eleccions. Tret d'algunes honrosíssimes excepcions –Francesc de Paula Burguera, Joaquín Muñoz Peirats o jo–, la gran majoria de gent arribava a la política amb les mans a les butxaques i afirmant que no volien saber res del passat. I tenien la vergonya de dir-t'ho! Havies de tenir vergonya de no fer-ho públic, però el seu pensament era “la democràcia sóc jo i a partir de mi comença tot”.

—El dia que el PSPV-PSOE anuncia l'eixida del Consell degué ser especialment dur, en aquest sentit.

—El 21 de desembre, després d'una reunió del comitè nacional feta a Alacant, arriba Joan Lerma a Palau, mig adormit, i em diu que han decidit d'abandonar el

“El PSOE va fer l'animalada d'abandonar el Consell i jo vaig dir-los que bé, però que l'abandonarem de nit i com fugitius”

Dalt, a l'esquerra, Albinana saluda Leopoldo Calvo Sotelo. Al costat, l'ucedista Enrique Monsonís, successor d'Albinana al Consell Preautonòmic. A sota, Joan Lerma és felicitat en accedir al càrrec de president, el 1982: "Lerma em donà suport perquè obria la porta del meu despatx; Lerma el vaig criar jo", diu Albinana. A la dreta, una manifestació de la Taula de Forces Polítiques i Sindicals, plataforma unitària que precedí el Consell.

Consell. Jo no li demane cap explicació. Simplement me'n vaig cap a casa i agafé el cotxe, perquè l'endemà hi havia un ple al Congrés dels Diputats i havia de dormir a Madrid. En arribar-hi, em rep Jaume Castells [diputat del PSPV-PSOE per València], que havia escoltat a la SER la notícia. "Alfonso vol parlar amb tu, Alfonso vol parlar amb tu!", em diu. Alfonso Guerra em telefona de seguida i em demana, amb el seu accent característic: "...¿Pero qué ha pasao? Me ha llamao la cadena SER y les he dicho que eso es una mentira que se ha inventao Abril Martorel." Li conteste que no, que és ben cert, i aleshores em proposa de reunir-nos amb Felipe i Lerma. Li dic que no, que de cap manera, que ho havia decidit el comitè del PSPV i no hi havia res més a fer. Aleshores vaig donar-li dues eixides: o una conferència de premsa d'ells dos amb Lerma, rectificant la decisió, o una de meua, tot sol, comunicant la meua dimissió. Aquell mateix matí

adrece dues cartes al Congrés: l'una, a Landelino Lavilla [president de les Corts espanyoles] i l'altra, al grup parlamentari socialista. Deixe de ser diputat a Madrid en aquell moment.

—Però no estripeu encara el carnet del PSOE.

—No, això ho faré mesos després. Vull dir-vos que ells opten per donar suport a la decisió del PSPV, i convoquen una conferència de premsa per a explicar-la. Jo me'n aní com un fugitiu, del Consell.

—Recordeu molt bé aquells dies perfectament.

—Mireu, jo me'n vaig anar del Consell com un autèntic derrotat, com un derrotat que abandona el Palau, amb tota la càrrega teatral que comportava la imatge. Jo no podia convocar el ple nari i marxar fent l'efecte que hi havia una continuïtat amb el senyor [Enrique] Monsonís. El PSOE va fer l'animalada d'abandonar el Consell i jo vaig dir-los

que bé, que l'abandonàrem, però de nit i com si fórem fugitiu. Com si hi hagueren entrat les tropes, vaja. Abandonar un càrrec públic d'aquesta manera és un delicte, però ho vaig acceptar.

—El vostre és un rosari de decepcions, de fet. El 25 d'abril del 1979, dia en què s'aprova la bandera del país —la quatribarrada amb l'escut del Consell al centre—, els membres de la UCD i d'AP abandonen la reunió de l'executiu.

—Sí, i això que ja havíem suspès la reunió del dia anterior, per tal de recompondre la situació.

—Us sentiú més traïts per Lerma o per la UCD?

—No tinc sensació d'haver estat traït per cap persona en concret. Jo sóc víctima d'un projecte global.

—Global del PSOE i la UCD?

—No, global de la societat valenciana i dels partits polítics valencians... Si els partits van decidir de no continuar pel

“M’agrada sentir-me un exiliat del País Valencià. Aquesta sensació m’evita molts problemes”

camí encetat sota la meua presidència, la meua continuïtat ja no tenia sentit.

—**Van ser dies de manifestacions multitudinàries en defensa de l'Estatut, la llibertat i l'amnistia, de gent brandant la senyera sense el blau. Què se n'ha fet? S'evaporà de seguida, aquell esperit? Què li passà, a la societat valenciana?**

—Que ha estat sotmesa a una pressió de signe contrari i respon al projecte que se li imposa. Fa trenta anys que la societat valenciana viu sota aquest clima, i n'ha viscuts 200 més sota un clima semblant. El problema és si ens podem creure que el nacionalisme valencià ha desaparegut, com pensava Lerma en dir-me que amb l'idioma i la cultura catalanes no anàvem enlloc. Jo pensava tot el contrari i em preguntava si m'havia tornat boig. No, no sóc boig. Quina és la identitat valenciana? Quin és el nostre projecte nacional? Cadascú pot respondre d'una manera diferent, però és innegable que n'hi ha un de col·lectiu. Algú s'ha preguntat per què no hem votat la llei que ara tenim? L'Estatut actual tampoc no ha estat validat en referèndum. Hi ha hagut l'oportunitat de fer campanya contra? Cal esperar una altra ocasió que democràticament se'ns presente. No crec, però, que ens hagen extingit com als diplodocus.

—**Sou optimista.**

—Tenim una vida raonablement saludable, la nostra dimensió cultural és molt més àmplia que no ho era dècades enrere. Jo sóc dels qui, en accedir a la universitat, va sorprendre's en veure que el català s'escrivia! “I això s'escriu?”, ens preguntàvem. Afortunadament, avui els llibres de l'escola són escrits en un català prou correcte.

—**Quan abandoneu el PSPV-PSOE, militeu transitòriament al Partit Nacionalista del País Valencià (PNPV), germen de la futura Unitat del Poble Valencià i de l'actual Bloc Nacionalista Valencià.**

—Volia saber si, fora del PSOE, podia col·laborar en la creació d'una força na-

cional, una força que recollira l'impuls que el Consell havia promogut. Vaig mirar d'aplegar tots els grups nacionalistes tret del PSUP i del PSAN, que no hi volien accedir. Estic content d'haver-ho intentat, però no del resultat, com és natural.

—**De Barcelona estant, com veieu la política valenciana actual? Hi ha cap partit que aixoplugue les esperances que teníeu trenta anys enrere?**

—No.

—**Votaríeu, si hi estiguéreu empadronat?**

—Sí, però el vot és secret.

—**I pot ser en blanc, també.**

—No puc contestar-vos, ho sent. Potser és una qüestió estètica o d'immaduresa personal, però m'agrada sentir-me un exiliat del País Valencià, m'agrada viure aquesta sensació perquè m'evita molts problemes. És com el València CF: n'he estat seguidor acèrrim més de trenta anys, fins que baixà a segona divisió [temporada 1985-86]... Tanmateix, quan remunta una mica, m'anime de seguida, però a continuació em dic: “Compte, que és el València, no t'animes massa!”

—**En aquest temps el València ha guanyat dues lligues. No us alegreu perquè penseu que aquestes victòries accontenten molt determinada gent que no us fa el pes?**

—No, no, no! És perquè sé que després de l'èxit ve el fracàs, no hi ha cap continuïtat. Dit això, m'agrada molt viure en una societat com la catalana, que podem dir normalitzada. Em molesta molt la intolerància i la persecució a València. L'exili es deu al fet que no em reconec en una societat com la valenciana, que per primera vegada en 66 anys percep com a censoradora, restringida i opressora. No m'agrada gens, la societat valenciana.

—**Menys que el franquisme i tot?**

—Si atenem la meua experiència, molt pitjor, sí. Amb Franco, la culpa era de Franco. Ara, no. Jo em sent valencià, però no m'agrada viure en una societat

que va contra allò que sempre ens havia caracteritzat: la tolerància, la capacitat d'abordar de ple les coses que escandalitzen uns altres. Sempre faig bromes de caire sexual amb els meus companys de feina, i se n'escandalitzen! Són tan seriosos, els catalans! Quan els parles del piú, no saben què dir-te [riu].

—**Heu percebut mai l'imperialisme de què els sectors més conservadors sempre han acusat Catalunya? O, tot al contrari, hi ha menfotisme respecte el País Valencià?**

—Sobretot detecte estranyesa. La gent no entén la intolerància valenciana. La pitjor cosa de totes és la imatge que ens crea a l'exterior. Qui es creu el més guapo, acaba essent el més ridícul. És miserable, això. A Catalunya no veig enemics ni indiferència, sinó una societat normalitzada i cordial, interessada per allò que passa al món. Només heu de veure la quantitat d'ONG que hi ha a Catalunya, o tots els estrangers que hi viuen. Són massa indicadors positius perquè els valencians els desqualifiquem. Els catalans tenen molt d'interès pel País Valencià, però són respectuosos des de la seua estupefacció. Si el fenomen valencià no l'entendem nosaltres mateixos, com voleu que l'entenga qui no hi viu?

—**És un negoci polític i econòmic, l'anticatalanisme?**

—És clar que sí, això ja ho sabem! Això sempre ha funcionat així, per molt que no vulguen reconèixer-ho. És ridícul defensar l'AVE, l'autovia de la Mediterrània i l'eix de creixement més fort d'Europa, però, alhora, obligar els catalans a examinar-se de *valenciano*, si és que volen treballar al País Valencià. Això és patètic! Això no s'entén, en ple segle XXI! Com voleu que ens vegem, des de fora? Com pot ser que haguem d'examinar els mestres catalans de *valenciano*? És patètic! És ridícul! L'única esperança que tinc és que, en un segon procés de reforma constitucional, més que parlar del títol segon, remodelen a fons el títol vuitè, per tal que el procés nacional valencià hi trobe un encaix. Tan sols amb un estat federal podríem normalitzar la nostra convivència.

—**Teniu cap opinió, sobre la creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.**

—La que podeu deduir, res més.

“Com pot ser que haguem d'examinar els mestres catalans de 'valenciano'?”

—Emilio Attard va reconèixer a **EL TEMPS** que el terme “Comunitat Valenciana” fou una “imbecil·litat” ideada per ell. I vós, haguéreu preferit fins i tot la denominació de “Regne de València”?

—[Silenci llarg.] Uf... No m'ho havia preguntat. Que sí, poseu que sí.

—Qualsevol cosa abans que **Comunitat Valenciana, no?**

—Sí. És que sona a comunitat de veïns, a cosa exclusivament geogràfica!

—D'aquella època només resta incòmode la **Universitat de València**?

—Sí, en sembla l'única legatària, però malgrat tot pense que no hem de caure en les visions liquidacionistes. Tota societat té molts referents, i cal renunciar a una anàlisi global exterminacionista. D'un fet històric no podem deduir un present inamovible. Hi ha fenòmens imparables: hi ha centenars de milers de persones que han accedit al descobriment de l'idioma, de la nostra història,

gent que viu en democràcia i que pot comparar-se amb la resta d'autonomies. Hi hem de confiar. Si amb Franco va nàixer un moviment com aquest, per què no pot haver-hi un de semblant d'ací a un temps, fins i tot amb molta més força? Hi haurà molts més operadors i un altre clima, ben diferent. Hi ha fenòmens socials imparables.

—**I potser no hi haurà mai un blaverisme tan irredempt com el que vau patir.**

—Com deia Fuster, tothom ha passat del provincianisme al regionalisme, i del regionalisme al nacionalisme. Què li passa al blaver? Que arriba un moment que el seu discurs es queda coix. O es limita a ser un blaver instrumental o acaba passant a posicions molt més rigoroses. Siga com siga, el blaverisme ha estat únicament una estratègia de la dreta valenciana. I nosaltres anàvem errats quan pensàvem que, com que no era nacionalista, no teníem burgesia. De cap manera! És clar que existia! I era allò que ara veiem.

—**Ara els empresaris valencians empenyen el govern del PP perquè no siga frontista amb Catalunya. És significatiu, alguna cosa ha canviat.**

—És clar que sí. És que fins ara només es defensava el manteniment del poder, sotmetent-hi tota estratègia raonable. Si mireu el pedigrí dels polítics valencians que ara manen, veureu que els seus pares ja manaven feia dècades.

—**A diferència dels integrants del govern de Zaplana, per això.**

—Sí, aquell fou un fenomen estrictament del sud-est.

—**Qui és pitjor, Zaplana o Camps?**

—Jo que sé! No en tinc opinió [riu]... Poseu Camps.

“Pensàvem que, com que no era nacionalista, no teníem burgesia. És clar que existia!”

—**I de Joan Pastor a Jorge Alarte, l'únic secretari general del PSPV-PSOE que us ha agradat ni que siga una mica ha estat Joan Romero?**

—Home, he compartit moltes més coses amb Antoni Asunción.

—**De secretaris generals, volem dir: Pastor, Lerma, Romero, Pla i Alarte.**

—No compartesc res amb cap d'ells. De fet, entre les coses dolentes que m'acompanyen sempre hi ha aquesta identificació meua amb el PSOE i els socialistes [riu]. Em diuen: “Els teus amics socialistes...” No, jo no m'identifique amb ningú del PSOE.

—**I del PSC, tampoc?**

—No, tampoc. Vull remarcar que la meua posició política sempre ha estat molt accidental i precipitada, per a la defensa d'un projecte nacionalista que és l'única cosa amb què em puc identificar. Jo crec en les mateixes coses que el 1970, i abans i tot. Durant tot aquest temps, no he fet sinó ratificar-me en les meues posicions.

—**Parleu amb algú d'aquella època, habitualment?**

—No. Jo faig la meua vida i punt. En abandonar la política vaig començar una nova vida, molt més edificant. Ara em dedique a la judicatura i a la cooperació internacional, i això m'apassiona. He treballat a l'Amèrica Llatina, on he conegut de prop països pobres com ara el Paraguai, Haití, Nicaragua... I he estat a Algèria.

—**Heu conegut Leire Pajín, a l'etapa com a secretària d'estat de cooperació?**

—No, no la conec, no... Acabaré dient-vos, de tota manera, que estic a favor de... Bé, no, calle.

—**...De la moció de censura de Benidorm?**

—[Riu.] No, no, no, no, i ara! Volia dir-vos que estic a favor de la limitació de mandats dels presidents. Els segons mandats mai no són bons.

—**El segon o el tercer?**

—El segon, el segon! La història demostra que els primers quatre anys són els únics que valen la pena.

—**Ho dieu per Zapatero?**

—Per Zapatero i per tothom que he conegut. Recordeu la segona legislatura de Felipe González, que fou un horror.

—**Moltes gràcies per la vostra atenció, senyor Albinana.**